

УДК 378.147 + 373. 015. 31

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Л.М.Семенець

Анотація. У статті розкрито специфіку формування професійної готовності майбутніх учителів в умовах компетентісного підходу. Структуру професійно-педагогічної готовності представлено на двох рівнях: функціональному та особистісному. Сформульовано авторське визначення професійно-педагогічної компетентності, а також означено її структуру. Обґрунтовано, що професійна готовність майбутніх учителів і їхня професійно-педагогічна компетентність мають ізоморфні структури.

Ключові слова: професійно-педагогічна готовність, професійно-педагогічна компетентність, проектувальна компетентність, компетентісний підхід.

Аннотация. В статье раскрыто специфику формирования профессиональной готовности будущих учителей в условиях компетентностного подхода. Структура профессионально-педагогической готовности представлена на двух уровнях: функциональном и личностном. Сформулировано авторское определение профессионально-педагогической компетентности, а также обозначено ее структуру. Обосновано, что профессиональная готовность будущих учителей и их профессионально-педагогическая компетентность имеют изоморфные структуры.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая готовность, профессионально-педагогическая компетентность, проектировочная компетентность, компетентностный подход.

Annotation. The article deals with the specifics of professional formation of future teachers in terms of the competence approach. The structure of vocational teacher preparedness are presented on two levels: functional and personal. The authors' definition of professional and pedagogical competence, and is defined by its structure. Proved that the professional readiness of future teachers and their professional and pedagogical competence are isomorphic structure.

Keywords: professional and pedagogical readiness, professional and pedagogical competence, design expertise, competence approach.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованих і компетентних спеціалістів, процес формування випускників ВНЗ як суб'єктів професійної діяльності тісно пов'язані з професійною готовністю – однією з центральних проблем сучасних психолого-педагогічних досліджень. На сучасному етапі модернізації освітньої галузі першочерговим завданням є розробка шляхів і способів реалізації сучасних підходів у професійно-педагогічній освіті. Досі залишається мало вивченою проблема формування професійної готовності майбутніх учителів в умовах компетентісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців – одна з найважливіших у галузі теорії і методики професійної освіти. У працях вітчизняних і зарубіжних учених визначено стратегічні напрями професійної підготовки фахівців у контексті нової філософії освіти (В.П.Андрущенко, Н.М.Бібік, А.А.Герасимчук, В.Г.Кремень, П.Ю.Саух та ін.); простудійовано теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів (О.Є.Антонова, О.А.Дубасенюк, В.Г.Моторіна, Н.Г.Ничкало, С.П.Семенець та ін.); розроблено ідеї модернізації освіти на компетентісній основі (Н.В.Кузьміна, А.К.Маркова, А.В.Хуторський та ін.). Запровадження компетентісного підходу в системі вищої освіти розглядається вітчизняними вченими: Н.М.Бібік, О.І.Локшиною, О.В.Овчарук, О.І.Пометун, С.О.Сисоевою та іншими. Аналіз теорії і практики вузівської підготовки дозволив визначити актуальність компетентісного підходу як базового для формування фахівця.

Мета нашого дослідження – розкрити специфіку формування професійно-педагогічної готовності в умовах компетентісного підходу, визначити структуру професійної готовності майбутніх учителів, а також професійно-педагогічної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Методологічний рівень розв'язання проблеми професійної готовності майбутніх учителів передбачає застосування різних наукових підходів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

В умовах оновлення професійної освіти актуалізується компетентісний підхід до підготовки фахівця у ВНЗ. Він базується на вдосконаленні форм навчання підготовки кваліфікованого фахівця,

готового до відтворення знань і вмінь у соціальному, інформаційному соціумі. Основними функціями якого є інтеграція освіти навчального простору, забезпечення об'єктивності діагностичних процедур, підвищення якості супроводжуваних процесів, оптимізація системи управління якістю освіти [5, с. 84].

Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців посилює практичну орієнтованість освіти, підкреслює роль досвіду, умінь практично реалізувати знання, встановлюючи підпорядкованість знань умінь та акцентує увагу на результатах освіти, розглядаючи їх не як суму засвоєних відомостей, а здатність людини вирішувати життєві й професійні проблеми, діяти в різних проблемних ситуаціях [4, с. 48-49].

Реалізація компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів передбачає не засвоєння готової навчальної інформації, не передачу вмінь, а формування в студентів професійно-педагогічної компетентності. Н.В.Кузьміна визначає професійно-педагогічну компетентність як сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою найкращого вирішення педагогічних завдань [3, с. 90]. На думку Н.М.Бібік, це єдність знань, умінь, здібностей, а також готовність діяти в складній ситуації й розв'язувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності [1, с. 47-52].

Таким чином, професійно-педагогічна компетентність тісно пов'язується з готовністю до професійно-педагогічної діяльності як одного із провідних засобів та умов розвитку особистості педагога.

Ми погоджуємося з тим, що готовність до педагогічної діяльності є сукупністю сформованих на необхідному рівні мотивів, професійних знань, умінь і навичок, а також певного досвіду застосування їх на практиці [6, с. 71-75]. У зв'язку з цим вважаємо, що професійно-педагогічна готовність має дворівневу структуру: перший рівень є функціональним, другий – особистісним. Функціональний рівень забезпечує проектування педагогічної системи «вчитель – учень» і цілісне виконання майбутньої професійно-педагогічної діяльності. Особистісний рівень професійно-педагогічної готовності передбачає розвиток особистісних якостей і психічних новоутворень, що забезпечують повноцінну професійно-педагогічну діяльність.

У структурі функціонального рівня професійно-педагогічної готовності студентів виокремлюємо такі складові: концептуальна (теоретико-методологічна), дидактико-методична, психологічна, спеціальна (фахова), управлінська та діагностична готовності.

З огляду на обґрунтовану В.В.Рибалком [7, с. 144-155] концепцію тривимірної психологічної структури особистості, вважаємо, що структуру особистісного рівня професійно-педагогічної готовності студентів формують такі компоненти (рис. 1): навчально-педагогічна і науково-педагогічна діяльність (діяльнісний вимір); педагогічні й спеціальні (фахові) здібності (генетичний вимір); педагогічне спілкування, педагогічні спрямованість і самосвідомість, педагогічне мислення (соціально-психолого-індивідуальний вимір).

Рис. 1. Структура професійної готовності майбутніх учителів

Тому, на наш погляд, зміст професійно-педагогічної компетентності може бути розкритий через перспективну готовність до професійної педагогічної діяльності, що реалізується на функціональному й особистісному рівнях і забезпечує саморозвиток педагогічної системи «вчитель – учень» («викладач – студент»).

Предметом сучасних наукових досліджень є структура професійної компетентності. М.М.Забродський вважає, що в професійній компетентності обов'язковими є мотиваційна, пізнавальна, діагностична складові. Саме вони виявляють рівень сформованості, професійної обізнаності, майстерності особистісних якостей фахівця [2, с. 28-32].

Сформульоване авторське визначення професійно-педагогічної компетентності як видової ознаки готовності передбачає встановлення відповідності між їх структурними компонентами. Вважаємо, що професійна готовність майбутніх учителів і їхня професійно-педагогічна компетентність мають ізоморфні структури, а отже, існує взаємно однозначна відповідність між рівнями, компонентами, етапністю формування та результатами практичного втілення. Відтак проблема професійної готовності до педагогічної діяльності є узагальненням проблеми формування в майбутніх учителів педагогічних компетентностей – складних особистісних утворень, якими володіє викладач. Структури професійно-педагогічних компетентностей викладача й майбутнього вчителя мають бути ізоморфними, а також відрізнятися рівнем теоретичного узагальнення змістових компонентів. Реалізація фрактального підходу [8, с. 248] передбачає, що в кожному структурному компоненті професійної компетентності викладача проектується відповідний компонент професійної компетентності майбутнього вчителя. Тому однією з провідних професійних компетентностей викладача є проектувальна компетентність як готовність до створення образу двох ізоморфних педагогічних систем: «викладач – студент» і «вчитель – учень» (рис. 2.).

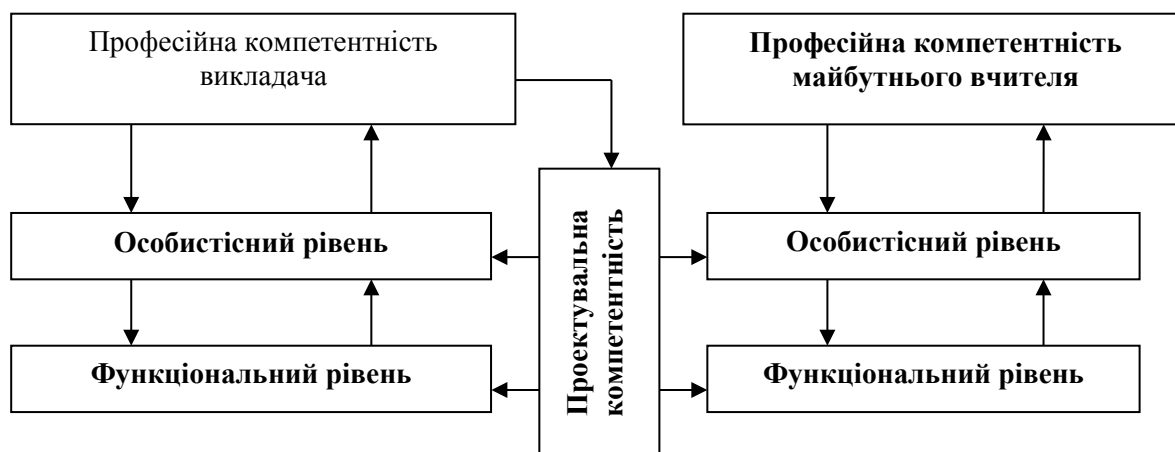

Рис. 2. Фрактальний підхід до визначення структури професійно-педагогічної компетентності викладача і студента

Висновки. Обґрунтовано, що розв'язання проблеми професійної готовності майбутніх учителів передбачає застосування компетентнісного підходу в процесі професійно-педагогічної підготовки. Такий підхід є продуктивним, і тому має стати провідним у професійній підготовці та подальшій діяльності вчителя. Перспективою подальших досліджень є розкриття змісту визначених складових професійно-педагогічної готовності.

Література

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – С. 47-52.
2. Забродський М. М. Технологія розвитку комунікативної компетентності вчителя / М. М. Забродський // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №1. – С. 28-32.
3. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 162 с.
4. Матійків І. М. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців / І. М. Матійків // Педагогіка і психологія професійної освіти: наук.-метод. журнал. – 2006. – № 3. – С. 44-53.
5. Микитюк О. М. Компетентнісний підхід до проблеми розвитку окремих професійних компетенцій у післядипломній освіті / О. М. Микитюк // Педагогіка і психологія професійної освіти: наук.-метод. журнал. – 2012. – № 5. – С. 84-90.

6. Мороз О. Г. Формирование готовности к педагогической деятельности у молодых учителей // Психолого-педагогические основы совершенствования подготовки специалистов в университете. – Днепропетровск, 1980. – С. 71-75.

7. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): [навч.-метод. посібник] / В. В. Рибалка. – К. : НІКА-ЦЕНТР, 2003. – 204 с.

8. Семенець С. П. Теорія і практика розвивального навчання у системі методичної підготовки майбутніх учителів математики: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Сергій Петрович Семенець. – Житомир, 2011. – 510 с.